

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Vojtěcha Šaršeho

“Antikoloniální romány padesátých let minulého století publikované v Paříži. Objektivace, zvěcnění a identitární vyprázdňenost u subsaharských postav/Les romans anticoloniaux des années 1950 publiés à Paris. Objectivation, chosification et vide identitaire chez le personnage subsaharien”,

předkládané v roce 2023 na Ústavu románských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

I. Stručná charakteristika práce

Disertační práce Vojtěcha Šaršeho se zabývá vybranými romány devíti afrických subsaharských autorů (Jean Malonga z Konga, Bernard Binlin Dadié z Pobřeží slonoviny, Aké Loba z Pobřeží slonoviny, Ousmane Socé Diop ze Senegalu, Ousmane Sembène ze Senegalu, Cheikh Hamidou Kane ze Senegalu, Camara Laye z Guiney, Ferdinand Oyono z Kamerunu, Mongo Beti z Kamerunu), vydanými poprvé v padesátých letech dvacátého století v Paříži. Literární tvorba této doby má v africké francouzsky psané literatuře pověst nejistých končin, neboť je určována odcizujícím ale vlivným kánonem pařížského koloniálního centra. V kapitolách věnovaných postupně africkému literárnímu a publikačnímu životu v době kolonialismu, bolestivému identitárnímu pnutí mezi Centrem a Periferií, z něho vyplývající identitární prázdnotě (s nelehkou jazykovou problematikou, objektivací a subjektivací, dvojdomostí postav dítěte, spleťnými otázkami kolektivní orální paměti a konečně sentimentální stránkou ženských postav), Vojtěch Šarše odborně a detailně popisuje vztahy mezi francouzskými kolonizátory a africkými subsaharskými autory píšícími jazykem mocných, jenž je z podstaty věci nutí k vnitřnímu odcizení mimetickým napodobováním zavedených francouzských literárních kánonů, v tomto případě realistické románové estetiky. Disertační práce vhodně a přehledně osvětluje tvůrčí i aktivistický odpor jednotlivých spisovatelů vůči koloniálnímu myšlení, i proti jakékoli jiné formě idealizace, na půdě vybraných literárně kvalitních románových děl.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Vojtěch Šarše dodržel zadání problematiky, kterou si zvolil a dovedl disertační práci k zajímavému závěru o svébytné periodizaci afrického francouzsky psaného antikoloniálního románu 50. let 20. století ještě před příchodem románové moderny, ale již pod určujícím vlivem dekolonizačních myšlenek a osvobozujícího hnutí *négritude*. Autor velmi dobře popsal osobní postoje autorů vůči koloniální asimilační politice i to, jakým způsobem se tento násilný střet kultur, mentalit, identit stal klíčovým tématem literárních děl. Neopomíná přitom však ani vedlejší, méně viditelné, motivy, např. ukradený jazyk a jazyk Druhého, na němž stojí zápletka prvního románu *Černý dokař* (*Le Docker noir*, 1956) senegalského spisovatele Sembèna Ousmana.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Vojtěch Šarše se svého výzkumu zhostil velmi dobře. Vychází z francouzských originálů literárních textů, pracuje přirozeně a kriticky s bohatou sekundární literaturou. A konečně vhodně hierarchizuje získané poznatky i závěry svého několikaletého bádání. Dokázal na základě srovnávací studie časově, hodnotově a ideologicky blízkých románů poukázat na jejich společné a odlišné rysy v rámci jedné zeměpisné oblasti silně poznamenané francouzským kolonialismem, tzv. *velkou katastrofou*. Nebál se polemizovat s autoritami např. Senghorem, kriticky citoval sporná místa sekundární literatury. Zachytil stav afrického realistického románu, kdy je světonázor spisovatelů, ať přejatý četbou francouzské literatury nebo získaný vlivem francouzského školního systému, určující pro

charakteristiku literárněvědné periodizace. Svůj literární korpus vybral podle předem stanovených kritérií: rasismus, nedobrovolná asimilace, mladí hrdinové, identitární prázdnota, což mu posloužilo k určení hodnot pro definici pojmu *antikoloniální román*. I zde autor potvrdil, že tzv. frankofonní autoři ztělesňují nároky literatury, která namísto funkce symbolické dává přednost funkci kognitivní, kreativní a v případě Mongo Betiho funkci kritické.

Práce je napsaná v odborném francouzském jazyce, stylisticky na velice dobré úrovni. Vojtěch šarše pracuje kriticky s prameny v oblasti postkoloniálních studií, s literárněhistorickými příručkami o africké literatuře, umí zhodnotit vybraný román v širším kontextu díla, cituje z afrických literárních i odborných časopisů. Tištěná kritická literatura nepokulhává za internetovými zdroji. Vstupuje do dialogu s odborníky, ale potvrzuje i některé již obecně známé výsledky výzkumu. Ocenit musím i četné autorovy cesty na africký kontinent, profesní kontakty s universitním prostředím afrických specialistů, intenzivní publikační činnost v této oblasti a nakonec i snahu popularizovat v českém kulturním prostředí africkou literaturu, ať už napsanou francouzsky, anglicky, nebo jiným jazykem bývalých koloniálních mocností či literárním jazykem afrických zemí.

Za velice intelektuálně a vědecky poctivý postoj autora považuji, že se nesnaží v rámci jakési objektivní literárněhistorické realistické pravdy nacházet pozitivní dopad kolonizace (dnes 60 let po pádu kolonialismu se objevují argumenty omlouvající zločin kolonialismu existencí určitých forem otroctví již před kolonialismem, nebo přínosem západní alfabety, školství a medicíny. Cf. Olivier Grenouilleau, 2004, *Les traites négrières*, Paris : Gallimard, coll. « NRF »), ale důsledně kriticky vychází z Césairova postulátu o nemožnosti „vykřesat jednu jedinou humanistickou hodnotu“ z francouzského kolonialismu. Za velmi přínosný považuji interpretační komparativní přístup v části věnované výhradně literárním textům korpusu. Vytknout autorovi musím místy nezvládnutou typografii (str. 99: uvozovky na novém řádku např. « Forêt » » ; str. 201: vykřičník na novém řádku « monde ! » ; str. 199, 200: dvojtečka na novém řádku). Jazyková korektura by si zasloužila ještě jedno čtení. Zjišťuji určité mezery v závěrečné bibliografii, např. chybějící monografie k Mongo Betiho dílu z pera Augusta Owono-Koumy, nebo zásadní Glissantovy teoretické, a ne pouze esejistické, úvahy o kolonialismu, identitě, mnohojazyčnosti apod., což Vojtěch Šarše jistě před vydáním své práce tiskem napraví.

IV. Dotazy k obhajobě

Podle literárních odkazů a sekundární literatury si dovoluji k obhajobě položit následující otázky:

1. V čem je ve smyslu ideologie koloniální literatury příznačná kritika, kterou sklídl Guinejec Camara Laye po vydání románu *L'Enfant noir* (*Černé dítě*, Praha: Odeon, 1967. Přeložil Václav Kajdoš), jednoho z vůbec prvních afrických románů? Není kritika M.B. až zaujatě nespravedlivá? Není možné přiřadit tento román spíše k oněm literárním textům, které do Vašeho korpusu nepatří?
2. Jean-Louis Joubert ve *Zlodějích jazyka* (2005) napsal, že „Po Senghorovi a básnících „négritude“ publikovali ve Francii první romanopisci (Camara Laye, Cheik Hamidou Kane, Mongo Beti, Ferdinand Oyono, Sembène Ousmane) angažované a často militantní texty, jejichž přáním bylo ukázat Afriku bez příkras. Cílovou a zasaženou skupinou čtenářů byla africká elita, ale i levicově orientovaní francouzští čtenáři, otevření vůči osvobozenému hnutí kolonizovaných zemí. Můžeme tvrdit, že tyto romány působí mnohem více jako africká odnož francouzské literatury, než jako samostatná africká literatura“. Jaké argumenty, vyplývající z Vaší disertační práce (2023), by bylo možné proti tvrzení francouzského odborníka na tzv. frankofonní literatury postavit?

V. Závěr

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jednoznačně jako prospěl a navrhuji známku výborně.

23. dubna 2023

Mgr. Milena Fučíková, Ph.D